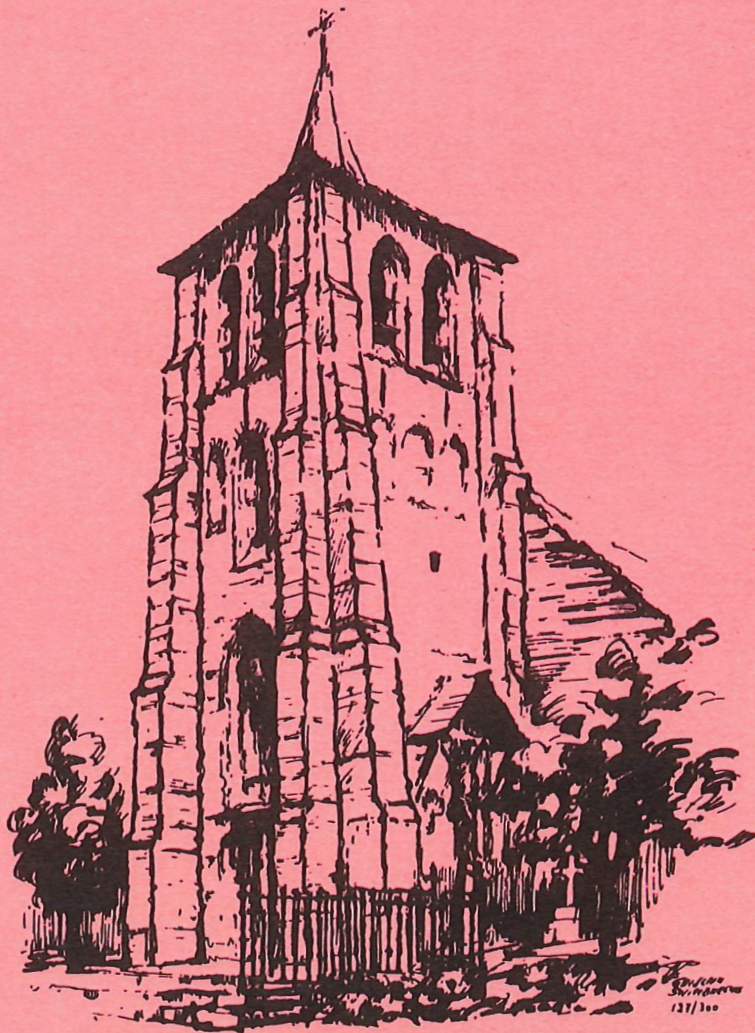

ZILLEGHEM

Verantw. Uitgever: Jules Pollet, Engelstraat 2 Aartrijke

MAART 1990 - 11de JAARGANG NR 1

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

ZILLEGHEM

HANDELINGEN VAN DE KRING
VOOR HEEMKUNDE EN GESCHIEDENIS
"PASTOOR RONSE"

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

INHOUD

<i>J. Pollet</i>	<i>De "Capelle van Sint-Laureins" te Zedelgem</i>	<i>3</i>
<i>V. Deceuninck</i>	<i>De Gilde van Sint Sebastiaen binnen de prochie van Zedelghem</i>	<i>20</i>
<i>J. Pollet</i>	<i>De Volksoptelling te Zedelgem in 1806</i>	<i>32</i>
<i>E. Kyndt</i>	<i>Eenighe gewoonelijke en buytengewoonelijke voorvallen te Zedelgem (X)</i>	<i>39</i>

MAART 1990 - 11de JAARGANG NR 1

REDAKTIE EN BEHEER

Jules Pollet
Patrick Arnou
Géry Cappon
Victor Deceuninck
Filip Demeyere
Michel Demeyere
Bertrand Denys

Engelstraat 2 Aartrijke
B.J. Lievensstraat 8 Zedelgem
Patrijzenhoek 9 Zedelgem
Groenestraat 29 Zedelgem
Aartrijksestraat 18 Aartrijke
Aartrijksestraat 18 Aartrijke
Klaprozenlaan 13 Loppem

Lidmaatschap: 250 F
Rek. 001-0771018-41 of 738-1172056-27
Heemkundige Kring "Pastoor Ronse"
Zedelgem

Studies verschenen in "Zilleghem" of uittreksels daarvan, mogen niet gebruikt noch aangehaald worden zonder te verwijzen naar dit tijdschrift en de auteur.

Ieder auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikels.

Verantw. Uitgever: Jules Pollet, Engelstraat 2 Aartrijke

DE "CAPELLE VAN SINT-LAUREINS" te ZEDELGEM

Jules POLLET

In de 17de en 18de eeuwse kerkrekeningen van Zedelgem is er regelmatig sprake van "de capelle van Sinte Laureins", "den altaer van Sinte Laureins", "de bezorghers van de capelle van Sinte Laureins" ook genoemd "bezorghers en ghildemeesters van Sinte Laureins altaer" of kortweg "Sinte Laureinsmeesters". Die personen moesten zorg dragen voor bezit en onderhoud van de St.-Laurentiuskapel en -altaar. Dat ze ook "ghildemeesters" werden genoemd, wijst op het bestaan van een St.-Laurentiusgilde of -broederschap. Daarover vonden we niets in de oude tijden. Eerst op 13 oktober 1910 werd, op aanvraag van pastoor F. Ronse, door bisschop G.J. Waffelaert een St.-Laurentiusbroederschap kanonisch opgericht.⁽¹⁾

M. English over St.-Laureins te Zedelgem.

"In 't Vlaamse land zijn ze haast niet te tellen de kerken en kerkjes waar Sint Laureins patroon is of bedevaartheilige. In 't Brugse hebben we Zedelgem, waar hij patroon is. En die over Zedelgem meer wil vernemen, leze de "Geschiedenis" door pastoor Ronse zaliger, geschiedenis die vol wetenswaardigheden steekt. En ook vol eigenaardigheden. Want pastoor Ronse was een eigenaardigaard, en zei de dingen op z'n maniere. Maar hij was een uitpluizer, en hij wist vele. Ook over Sint Laureinsdevotie te Zedelgem. Maar wat hij niet wist, dat is dat de schone Sint-Laurentiusrelikwie van Zedelgem, een kunstig gotiek monstranske

van rond 1500, te Brugge zit bij een liefhebber van oude dingen, die het bij een antiquaire gevonden heeft, naar hij beweert. 't Kan gestolen goed zijn; onze kerken zijn dikwijls geplunderd geweest. Maar 't is meer waarschijnlijk dat ze 't te Zedelgem verkocht hebben, niet wetend wat voor kostbaar aandenken ze op die wijze kwijt speelden. En dat verkopen van kerkelijke schatten gebeurt nog. En, zegt de wijze Salomon, 't getal der dwazen is zonder einde".⁽²⁾

Die "Sinte Laureinscapelle", wat was dat?

De gegevens uit de kerkrekeningen laten er geen twijfel over bestaan dat het gaat om de zuidelijke beuk van de kerk. Daar staat ook het St.-Laurentiusaltaar. Zo wordt de noorderbeuk van de kerk, waar het O.L.Vrouwaltaar staat, de "capelle van onse Vrouwe" genoemd.

Over het St.-Laurentiusaltaar vernemen we voor het eerst iets in 1573. Op 30 juni 1573 komt bisschop Remi Drieux, met zijn aartsdiaken Jacob Eeckius en zijn sekretaris Georgius de Clerc, naar Zedelgem om in de noorderbeuk van de kerk het O.L.-Vrouwaltaar en in de zuiderbeuk het St.-Laurentiusaltaar plechtig te konsakreren.⁽³⁾

Tijdens de Geuzentijd, meer bepaald vanaf 1610 wordt geleidelijk aan, stuk na stuk, de Zedelgemse parochiekerk hersteld.⁽⁴⁾

In kerkrekening 1619 lezen we over de aankoop van zes "hoet gents calck 't welke veroirboirt (gebruikt) zal worden in de Sinte Laureins capelle".⁽⁵⁾

Op 30 maart 1618 verzoeken hoofdman, kerk- en dismeesters van Zedelgem de bisschop om toestemming tot het heroprichten van

de St.-Sebastiaansbroederschap, dat door de slechte tijden en de onlusten van de binnenlandse oorlogen zo goed als te niet was gegaan.⁽⁶⁾

De St.-Sebastiaansgilde hield haar diensten in de St.-Laurentiuskapel met als gevolg dat de zuiderbeuk van de kerk niet alleen "de capelle van Sinte Laureins" maar evengoed de "Sinte Sebastiaenscapelle" werd genoemd; ook het St.-Laurentiusaltaar werd "Sinte Sebastiaensaltaer" geheten.

Over het St.-Laurentiusaltaar uit die jaren, wist deken W. Smidts in 1639-'40 geen enkel goed woord te zeggen. In zijn visitatieverslag schrijft hij "Altare S.Laurentij plane nudum est, statque in eo vilissima pictura" (Het St.-Laurentiusaltaar staat er helemaal naakt bij en erop staat dan nog een afschuwelijke schilderij).⁽⁷⁾

Zo zou het niet blijven. In 1647 wordt Jacob van Gerensdael pastoor van Zedelgem. Al het mogelijke zou hij doen om gedurende de St.-Laurentiusdagen (10-18 augustus) veel volk naar Zedelgem te lokken. Daartoe richtte hij een verzoek aan de bisschop om een reliek van de heilige te bekomen. Daar de bisschop over geen beschikte schonk hij op 24 juli 1647 aan Zedelgem een deeltje van de relieken van de martelares Ste.-Juliana. Voor deze reliek werd een sierlijke cilindervormige reliekhouder vervaardigd. Deze werd tijdens de St.-Laurentiusdagen ter verering uitgesteld in een rijve, die de vorm had van een tombe in renaissancetijl met bovenop een beeldje van St.-Laurentius.⁽⁸⁾ Beide heiligen, St.-Laurentius en St.-Juliana, zullen in de hemel wel niet jaloers geweest zijn op mekaar dat de reliek van de ene de eredienst van de andere moest bevorderen. Eerst een eeuw later kwam in Zedelgem een reliek van St.-Laurentius en ook deze werd in dezelfde rijve ter verering uitgesteld. Daarbij zorgde pastoor van Gerensdael nog voor een aflaat. Eveneens op 24 juli 1647 verleende bisschop Niklaas de Haudion een "indul-

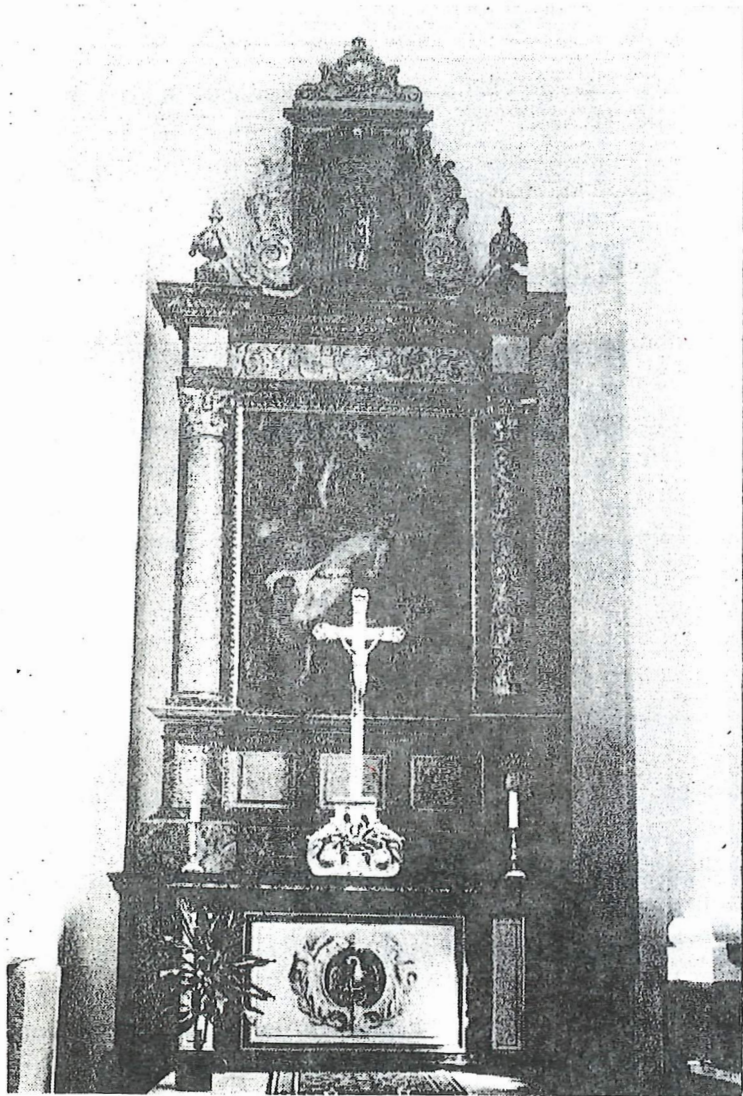
gentie (aflaat) van veertich daghen op Sinte Laureijnsdach oft sondach naercommende te Silleghem..." Die aflaat kon op 10 augustus of de zondag erop verdiend worden door allen die "devotelijck sullen bezoeken de parochiaele kercke van Silleghem... ende aldaer godt almachtich bidden sullen dat sijnen goddelicken wille sij ons te verlossen vuyt dese ellendighe oorloghe, mitsgaders oock ons te verleenen den lanck ghewenschten vrede..."⁽⁹⁾

Sedert 1621 werden onze streken geteisterd door de Dertigjarige oorlog (1618-'48), daarna door de Spaans-Franse oorlog, die eerst in 1659 zou eindigen.

Met de relik en de aflaat was pastoor van Gerensdael allerminst tevreden. Hij wilde nog meer. De pelgrims moesten te Zedelgem ook iets moois kunnen bewonderen. Daarom droomde de pastoor van een prachtig St.-Laurentiusaltaar. Maar... hoeveel zou dat kosten en waar zou hij het geld vandaan halen? De reddende engel was Pieter Logghe junior. Op 10 augustus 1650 betaalde hij 1 lb.gr. en beloofde een gelijke som te betalen "jaerelicx zijn leven lanck aen de capelle van Sinte Laureins uut liber aelheijt (vrijgevigheid) ende affectie (verkleefdheid) tot oprechten van den autae van de selve capelle..."⁽¹⁰⁾

Pieter Logghe stierf op 18 augustus 1660 en ook dit jaar werd betaald. In 1651 werd dit altaar vervaardigd door de Brugse timmerman Pieter Hoornaert. Hem werd 28 lb.gr. betaald "over leveren ende maecken den aultaer van wagenschot van Sinte Sebastiaenscapelle, 't rijsen vanden hooghen aultaer, onse Vrouwe ende den vermelden van Sinte Sebastiaen, verstellen den communiebanck ende anders".⁽¹¹⁾ Eerst op 5 mei 1719 werd dit altaar

Altaar anno 1651 van de St.-Laurentius- (St.-Sebastiaans-)kapel

door bisschop H. van Susteren gekonsakreerd.⁽¹²⁾ Dit altaar is nog steeds te zien in de Zedelgemse parochiekerk.

Zo kon pastoor van Gerensdael terecht voldaan zijn over alle inspanningen die hij zich had getroost tot bevorderen van de eredienst van St.-Laurentius. In 1651 schrijft hij "ab anno 1647 inceptit magnus esse confluxus populi ad colendum S. Laurentium patronum ecclesiae" (vanaf 1647 begon een grote volkstoeloop om St.-Laurentius, onze kerkpatroon, te vereren).⁽¹³⁾

Daarbij, zowel de St.-Laurentius- als de St.-Sebastiaansgilde werkten goed samen. Dit mogen we besluiten uit de nieuwe vaan die in 1651 werd vervaardigd door de Brugse schilder Jan Gilson en waarvoor 6 lb. 8 s.gr. werd betaald. Op deze "nieuwe vaene" stond "op d'een zijde gheschildert Sinte Laureins met het wapen van de prochie ende d'ander zijde Sinte Sebastiaen met het wapen van de ghilde".⁽¹⁴⁾

Goederen en beheer van Sint-Laureinscapelle.

Over bezittingen, inkomsten en uitgaven van de Sint-Laureinskapel kunnen we aan de weet komen uit de rekeningen van de St.-Laureinsmeesters. Maar... voor zover mij bekend, is maar één zulke rekening bewaard. Ze werd opgemaakt door Pieter Pijpe "als Sinte Laureijnsmeester" over de jaren 1711 tot en met 1716. Door hem werd ze op 2 maart 1717 ter goedkeuring voorgelegd aan deken Theodorus de Donckere, pastoor van Lichtervelde en aan commissarissen van de schepenen van het Brugse Vrije, in tegenwoordigheid van pastoor Leopardus Ramont en "andere notable prochiaenen". Hierin wordt vermeld dat de voorgaande

rekening over de jaren 1704-'10 op 19 augustus 1710 ter goedkeuring werd voorgelegd door St.-Laurentiusmeester Jacob Martelé.⁽¹⁵⁾ Wat vernemen we nu zoal uit deze rekening?

Eerst geeft Pieter Pijpe te kennen "dat hij geen anderen ontfanck en heeft ghenoten... als van aelmuussen bij hem ommeghehaelt met de schaele inde kercke, ende van ghijften gheiont gheduerende d'octave vanden H. Lauwereintius den welcken als patroon inde voorseijde kercke wordt ghevijert, bedraeghende t'saemen de somme van 28 lb. 15 s. 2 gr."

Over het grondbezit schrijft hij: "Raeckende de partie bosch competerende de Capelle van Sinte Laureijns, groot een hondert een lijnne wordt t'elckens bij de kerckmeesters vercocht en bij hun de partie van diere ontfanghen. Memorie."^(15a)

In de kerkrekeningen echter lezen we over drie kleine tienden:

- "de Sinte Laureinsthiende ghenaeemt t'oostpleijne"
- "de Sinte Laureinsthiende bij Adriaen Eenoodens (van Eenoo) ligghende recht zuudt west vande kercke ande noortzijde vanden thoroutschen herrewech" (nu: Berkenhagestraat)
- "de Sinte Laureinsthiende tot Noortweghe"

De naam alleen zegt al dat die tienden in oude tijden bezit waren van de St.-Laurentiuskapel. We vinden die tienden nog niet in de kerkrekeningen van voor de Geuzentijd, maar alleen in die van na de Geuzentijd. Zo mogen we besluiten dat die St.-Laurentiustienden eerst na 1609 door de kerkmeesters werden genaast. Zo bleven alleen maar "aelmuussen" over voor de St.-Laurentiusmeesters.

Waaraan besteedde Pieter Pijpe zijn inkomsten en wat betaalde hij zoal?

Betalingen werden gedaan:

- aan de voorgaande St.-Laurentiusmeester, Jacob Martelé, vergoedde hij het schadelijk slot van zijn rekening:
5 lb. 9 s. 10 gr.
- aan de pastoor werd jaarlijks 16 s.gr. betaald "over het cellebreeren van een daghelicxsche solemneele misse ghe-deurende de octave van Sinte Laureins". In 1711 werd dit betaald aan Carolus Obert, pastoor 1699-1712. Van 1712 tot 1716 aan Leopardus Ramont, pastoor 1712-'24.
- aan Joannes Vijncke (koster 1704-'36) werd jaarlijks 5 s. 4 gr. betaald voor het "singhen vande missen". Hierbij werd 18 s.gr. betaald "tot het coopen van drij paer blomtacken; twee paer blompotten en een canon, bestaende in drij schilderietiens met vergulde moluren (kanonbord) en nog een dwaele van ghestript lijnwaet tot verciersel vande capelle van Sinte Laureins".
- aan Pieter van Hille (kerkbaljuw 1704-'16) 1 lb. 10 s.gr. "van te beuienen de kercke, van te luijden ende honden daervuijt te jaeghen".
- aan Michiel en Niklaas Verstraete 4 lb. 19 s. 8 gr. voor het leveren van was (kaarsen) "ten dienste vande voorseijde capelle".
- aan Carel Cools 4 s. 5 gr. " over het besetten vanden meur ende het legghen vanden vloer inde selve capelle met leveren van een maete calck" en 16 s. 6 gr. "over het besetten

ende witten vande voorseijde capelle met het leveren van leckmoes ende zeepe als andersints".

- 2 lb. 6 s. 8 gr. voor "het afhaelen vanden afaet op den feestdagh van den H. Laurentius daerinne begrepen over coopen van twee candelaeren dienende inde voorseijde capelle".
- 2 lb. 11 s. 1 gr. voor het schrijven en goedkeuren van deze rekening, alsook het ontvanggeld.

Zo werd in totaal 29 lb. 18 s. 9 gr. uitgegeven; 28 lb. 15 s. 2 gr. ontvangen; zodat er een tekort was van 1 lb. 3 s. 9 gr.

Bekende St.-Laurentiusmeesters.

Voor zover we ze kennen uit de bewaarde kerkrekeningen geven we nu de namen van de St.-Laurentiusmeesters met wat bijzonderheden in die rekeningen gevonden.

Jan Spint d'oude. Op 16 september 1644, bij het sluiten der kerkrekening 1642-'43 werd hij "vercooren voor bezorgher en ghildemeester van Sinte Laureins aultaer". Zo lezen we het ook in het visitatieverslag van deken Willem van Houcke, 16 september 1644.⁽¹⁶⁾

Niklaas Caroën. Die is vermeld in kerkrekeningen 1648-'49 en 1650-'51.⁽¹⁷⁾ Door "Claeis Caroën, Sinte Laureinsmeestere" werd vanaf de oktaaf 1649 tot 18 oktober 1650 "met de schaele achter de kercke ommeghehaelt" de som van 6 lb. 1 s. 8 gr. Volgende zaken werden door hem betaald:

- "reghels omme het was aen te hanghen in Sinte Laureinscappelle"
- aan "Guilliamme de Neve tot Brugghe" 3 s. 4 gr. "over t'maecten ende leveren van vijftich vaentkens" - op 7 augustus 1651 aan dezelfde "hondert vaentkens van Sinte Laureins" voor 6 s.gr. en op 9 augustus 1652 vijftig voor 3 s. 4 gr.
- medailles "omme die te vercoopen aen de pilgrims ende gemeente (eigen parochianen)" en voor 2 s. gr. " acht dosijnen groot hostien omme te hanghen aen de coorden ghespannen inde kercke up Sinte Laureinsdach tot cieraet van dies".
- "aen den secretaris van t'vicariaet 's bisdoms van Brugghe" 2 s. 4 gr. " over het lichten vande bulle vanden aflaet van veertich daghen aen dese kercke ghejont voor het jaer ende Sinte Laureinsdach 1650".
- "meijen ende lis omme te stroijen ende pareren dese kercke Sinte Laureinsdach ende kermesse 1650 " voor 4 s. gr.
- "aen de zanghers ten daghe van Sinte Laureinsdach 1650 die den goddelicken dienst hebben helpen vereeren soo inde misse, processie als in de vespers": 4 s. 8 gr.

Een zo goed als volledig verslag van wat de St.-Laurentiusmeester zoal moest doen. Ook in de 16de-eeuwse kerkrekeningen wordt het strooien van de kerk vermeld. Zo lezen we in kerkrekening 1572 (o.s.) dat aan de koster 6 s. par. werd betaald voor "Sinte Laureinsdaghe de kercke te strooijen ende zijn luden".^(17a)

Bij het sluiten van kerkrekening 1648-'49, op 19 oktober 1650, werd beslist dat "Nicolaes Caroen sal continueren als bezorgher van Sinte Laureinsaultaer". Hierover vinden we niets op 16 oktober 1652 bij het sluiten van kerkrekening 1650-'51. De eerstvolgende bewaarde kerkrekening is die van 1656 gesloten op 12 november 1657.⁽¹⁸⁾

Adriaan de Cnock. Hij wordt op 12 november 1657 vermeld als bezorger van St.-Laurentius. Hij was kerkmeester van 12 november 1657 tot 22 juni 1660.

Frans Mortier. Hij was St.-Laurentiusmeester in 1659-'60. Zo lezen we het in kerkrekening 1658.⁽¹⁹⁾ Aan Guilliame de Neve betaalt hij 3 s. 4 gr. voor 50 bedevaartvaantjes en 1 lb.gr. voor een "nieuwen vollen aflaaet voor dese kercke te verdienen eerst op Sinte Laureinsdach 1660".

Frans de Nijs. In kerkrekening 1659 wordt hij vermeld als "bezorgher vande capelle van Sinte Laureins".⁽²⁰⁾ Van 22 juni 1660 tot 11 mei 1661 had hij met zijn schaal 4 lb. 12 s. 6 gr. opgehaald. 3 s. 4 gr. had hij "vut de schaele gelicht tot betaelen de zanghers die den dienst ende processie vereert hadden op Sinte Laureinsdach 1660". Tijdens de oktaaf 1660 bracht de verkoop van "was ende zegenen" 7 s. 4 gr. 4 corten op en de opbrengst van zegenen, was, vaantjes en medailles tijdens de oktaaf van 1661 bracht 1 lb. 19 s.gr. op. Aan de weduwe Clouwet betaalde hij 6 s.gr. "over de leveringhe van placbijlletten vanden vollen aflaaet op Sinte Laureinsdach 1660" alsook 7 s.gr. voor "een hondert vaentkens." Aan "twee zanghers op Sinte Laureinsdach hebbende vereert den goddelicken dienst X ougst 1660" betaalde hij 3 s. 4 gr.

Tot en met de oktaaf van 1661 bleef Frans de Nijs St.-Laureinsmeester.⁽²¹⁾ Hij was ook kerkmeester van 22 juni 1660 tot 6 juni 1662.

Jan de Paeu (Pauw). In kerkrekening 1660 lezen we dat hij Frans de Nijs opvolgt als St.-Laureinsmeester.⁽²²⁾ Wat hij ontving tijdens de oktaaf van 1662 van was en zegenen staat genoteerd in kerkrekening 1661.⁽²³⁾ Dat was:

- op het feest van St.-Laurentius (10 aug.): 3 s. 3 corten
- op 13 aug. 1662, "den derden dach vande octave": 4 s. 4gr.
- op 14 aug. 1662: 1 gr.
- op 18 aug. 1662: 1 s. 4 gr. en tenslotte
- op 20 aug. 1662: "drie eijeren" die voor 2 gr. werden verkocht.

Jan de Paeu was kerkmeester van 6 juni 1662 tot 13 april 1665.

Lambrecht Maertens. Die was volgens kerkrekening 1662-'64 St.-Laurentiusmeester.⁽²⁴⁾ Na de oktaaf van 1662 volgde hij Jan de Paeu op. De zangers die op St.-Laureinsdag 1664 de goddelijke dienst en de processie hadden opgeluisterd, trakteerde hij voor 4 s.gr. bij Pieter Schaessens, herbergier van St.-Sebastiaan in het Leenhof.

Hij was kerkmeester van 13 april 1665 tot 1669.

Guilliaume Vermote. Volgens kerkrekening 1665-'66 was hij St.-Laureinsmeester.⁽²⁵⁾ Kerkmeester was hij voor de jaren 1669-'70. Na kerkrekening 1665-'66 zijn geen kerkrekeningen meer bewaard tot die van 1677-'79.

Philips Verplancke. In kerkrekening 1677-'79 lezen we dat hij bezorger was van St.-Laureins.⁽²⁶⁾ Van 1679 af tot op het einde van zijn beheer op 9 oktober 1682 had de schaal 10 lb. 2 s.gr.

opgebracht. Aan Pieter van Pee "bouckdrucker tot Brugghe" bestelde hij "100 aflaetbrieven" van de broederschap van het Schapulier "ende Sinte Laureins". Ook 3 lb.gr. werd betaald aan Rombout Sweijts voor "vier metale candelaers voor den altaer van Sinte Laureinscapelle".

Na kerkrekening 1677-'79 is de eerstvolgende die van 1697-'98. Op 27 juli 1692 bezocht bisschop Willem Bassery Zedelgem en noteerde in het verslag van dit bezoek: "Reliquiae sunt S. Julianae mart. quae exponuntur in festo S. Laurentii in cuius festo magnus hic est concursus" (de relieken van St.-Juliana martelares, worden uitgesteld op het feest van St.-Laurentius en dan is er grote volkstoeloop).⁽²⁷⁾

In de kerkrekeningen 1697-'98 en 1699-1700 wordt vermeld dat de geldomhalingen zowel door de kerkmeester als door de St.-Laurentiusmeester verricht, niets hebben opgebracht.⁽²⁸⁾

Jacob Martelé. In kerkrekening 1703-'04 wordt hij vermeld als St.-Laureinsmeester.⁽²⁹⁾ In kerkrekening 1710-'12 lezen we dat Jacob Martelé is "nevens Jacob Lievens geweest Sinte Laureinsmeestere de jaeren beginnende 1704 tot ende met 1710".⁽³⁰⁾ Zoals hoger gezegd legde Jacob Martelé zijn rekening ter goedkeuring voor op 19 augustus 1710. Deze is echter niet meer te vinden. Bij het sluiten der kerkrekening 1703-'04, op 17 november 1705, worden de totalen van de omhalingen uit die jaren vermeld:

- kerkmeester Pieter de Nijs:	7 lb. 15 s. 3 gr.
- St.-Laureinsmeester Jacob Martelé:	6 lb. 19 s. 5 gr.
- O.L. Vrouwmeester Pieter Rogiers:	4 lb. 6 s. 6 gr.

Jacob Martelé was kerkmeester van 23 januari 1708 tot 25 mei 1714; Jacob Lievens was kerkmeester van 5 september 1703 tot 23 januari 1708 en hoofdman van Zedelgem van 1695 tot 1705.

Pieter Pijpe. Zoals we hoger zagen was hij St.-Laureinsmeester van 1711 tot en met 1716.

Wie de volgende jaren St.-Laureinsmeester was, wordt in de kerkrekeningen niet meer vermeld. Eén uitzondering: bij het sluiten van kerkrekening 1734-'36, op 29 juli 1737, wordt onder de aanwezigen vermeld: "Sinte Laureinsmeestere Joannes Timmerman".⁽³¹⁾

Wat in de kerkrekeningen vermeld wordt zijn de totalen van de opbrengst van schaal en oktaaf. Zo lezen we in kerkrekening 1719-'21: "anderen ontfanck van het gonne bij de sorghers van Sinte Laureijns aulthaer is ommeghehaelt binnen de kercke t'sedert de leste rekeninghe (15 juli 1720) mitsgaders van het was op de Sinte Laureijnsdagh ten proffijtte van desen aulthaer ende capelle vercocht: 11 lb. 12 s. 1 gr." Anderzijds waren er 11 lb. 7 s. 1 gr. als uitgaven, zodat alleen maar 5 s. gr. overbleef.⁽³²⁾

In kerkrekening 1728-'30 is het: "het ghone bijde sorghers van Sincte Lauwereijnsaultaer is ommeghehaelt... mitsghaders van het wasch opde Sincte Lauwereijnsdagh: 18 lb. 3 s. 9 gr."⁽³³⁾

Al kennen we geen namen meer, toch bleven "de sorghers van Sinte Lauwereijns" voort rondgaan met de schaal en op de dagen van St.-Laureins kaarsen verkopen. Ieder jaar opnieuw ook werd de aflat vernieuwd.

Voor het jaar 1805 werd die aflat zelfs verleend door kardinaal Caprara te Milaan op 24 juli 1805...⁽³⁴⁾

Begraven in de "Capelle van Sinte Laureins"

Tot slot nog iets over personen die erop gesteld waren na hun dood begraven te worden in de St.-Laureinskapel. Op 29 juli 1728 werd door de schepenen van het Brugse Vrije aan de kerkmeester bevel gegeven "sepulturerecht" te eisen. Die wilde begraven worden in de kerk moest 1 lb. gr. betalen; wie dit wenste in het hoogkoor: 2 lb.gr.⁽³⁵⁾ Natuurlijk waren er ook die in de St.-Laureinskapel wilden ten grave worden gelegd. Die personen worden dan ook regelmatig in de kerkrekeningen vermeld. Zo werden volgens kerkrekening 1728-'30 begraven "inde capelle van Sinte Lauwereijns":

- Adriana van Maele, echtgenote Jan Colpaert, 8 oktober 1727.
- Jacob Verplancke, 19 november 1727.
- 'n kind van de weduwe Jacob Verplancke, 27 januari 1728.
- Jacob Verplancke fs. Jacob, 28 april 1728.⁽³⁶⁾

Volgens kerkrekening 1761-'63 werden "inde coor van Sinte Laureins" begraven:

- Guilliaeme de Ketelaere
- Anna de Ketelaere "overleden huijsvrouw van Jacob de Meulenaere"
- Jan de Nijs fs. Adriaen.⁽³⁷⁾

In 1784 werd door keizer Jozef II verboden nog langer in de kerken te begraven.

BRONNEN

- (1) F. RONSE, *Geschiedenis van Zedelgem-Veldegem*, Torhout, 1934, p. 153 en 171.
- (2) Brugs Parochieblad, 4de Jrg., nr 32, 7 augustus 1949
- (3) Archief Bisdome Brugge, reeks BIII bis, f° 26 vo.
ZILLEGHEM 1982, p. 12-13
- (4) ZILLEGHEM 1982, p. 99-126
- (5) Rijksarchief Brugge, Vrije Registers nr. 14173
- (6) Archief Bisdome Brugge, reeks B.11, f° 48 ro
- (7) Rijksarchief Brugge, Kerkarchief nieuw nr 410
- (8) Archief Bisdome Brugge, reeks B.23, f° 92
F. RONSE, *o.c.*, p. 91
ST. VANDENBERGHE, *Het edelsmeedwerk van de Sint-Laurentiuskerk te Zedelgem*, in *Zedelgem 900 jaar*, Zedelgem, 1989, p. 215
- (9) Archief Bisdome Brugge, reeks B.23, f°92
- (10) Kerkrekening 1648-'49 in Rijksarchief Brugge, Vrije registers nr. 14173
- (11) Kerkrekening 1650-'51 in Kerkarchief Zedelgem nr. 45
- (12) Rijksarchief Brugge, Kerkarchief nieuw nr. 409
- (13) Archief Bisdome Brugge, reeks B.241
- (14) zie (11)
- (15) Rijksarchief Brugge, Vrije registers nr. 14205
- (15a) Van dit bos wordt gezegd dat het "eenhondert een lijnne" groot was. Dit moet zijn: één lijne (100 roeden). Bij de bossen die in het kerkbezit voorkomen, waren er 4 die 1 lijne groot waren. Zo kunnen we niet weten welk van die vier bezit was van de St.-Laureinskapel.
- (16) Rijksarchief Brugge, Vrije registers nr. 14173; Kerkarchief nieuw nr. 408 bis.
- (17) Zie (10) en (11)
- (17a) Kerkarchief Zedelgem nr 37
- (18) Kerkarchief Zedelgem nr. 46
- (19) Kerkarchief Zedelgem nr. 47
- (20) Rijksarchief Brugge, Vrije registers nr. 14173
- (21) Zie (20)
- (22) Zie (20)
- (23) Zie (20)
- (24) Zie (20)

- (25) Kerkarchief Zedelgem nr. 48
- (26) Zie (20)
- (27) Rijksarchief Brugge, Kerkarchief nieuw nr. 413
- (28) Kerkarchief Zedelgem nr 49 en 50
- (29) Ibidem nr. 51
- (30) Rijksarchief Brugge, Vrije registers nr. 14176
- (31) Ibidem nr. 14184
- (32) Ibidem nr. 14179
- (33) Ibidem nr. 14182
- (34) Archief Bisdom Brugge, reeks B. 241 d.
- (35) Rijksarchief Brugge, Vrije registers nr. 14181
Kerkarchief Zedelgem nr. 55
- (36) Ibidem nr. 14182 en nr. 56 en 74
- (37) Ibidem nr. 14193.

DE GILDE VAN SINT SEBASTIAEN
BINNEN DE PROCHIE VAN ZEDELGHEM

Victor Deceuninck C.F.X.

"DOODSCHULD"

"Dat alle de gonnen believe te commen inde voorseyde Gilde... sullen worden gheaccepteerd behoudens dat naer hemlieden overlijden hunnen weduwe ofte erfghenaemen gehouden sullen wesen te betaelen vier ponden parasijs voor ordinaire doodtschult..."

Het derde artikel van de "Constitutiën" duwt de kandidaat-gildebroeder als het ware met de neus op de tragische werkelijkheid van de mens: de dood. Memento homo... Ook al word je lid van de gilde met het oog op plezier en ontspanning: eens zul je sterven. En na je dood ben je nog 4 ponden schuldig aan de gilde, die met dit bedrag een mis voor je zielerust zal laten doen.

Meer geven was natuurlijk toegelaten. Vandaar dat bij de plechtige inschrijving als lid van de gilde uitdrukkelijk vermeld wordt hoeveel "gejond" werd als doodtschuld.

De eerste ingeschrevenen houden het bij "de condities van de gildebouck".

Pieter Maertens omschrijft het bij z'n toetreding tot de gilde in 1722 als "twee guldens ingevolge de condities vanden gildebouck". En hij kan rekenen: 1 pond groot was gelijk aan 12 pond parisis en dat was gelijk aan 6 gulden. Dus 2 gulden was gelijk aan 4 pond parisis.

Franciscus De Clerck moet er warmpjes ingezeten hebben want hij belooft "neghen schellingen ses grooten".

Jaren naeen schrijven en/of ondertekenen de nieuwkomers de vaste formule die telkens herhaald en dikwijls met bevende hand ondertekend wordt. Meer dan eens stellen we vast dat de toetredende een beroep moest doen op de "schrijfconst" van de klerk van de gilde die de geijkte formule dan eindigde met "dit is t'marck van..." waarbij de kandidaat zijn "teecken" plaatste in de vrij gelaten ruimte ad hoc. Dat teken is meestal een kruisje. Anderen gaan dat kruisje met puntjes en streepjes versieren en nog anderen gebruiken een heus sibbeteken, dat soms hun beroep aanduidt.

De tekens die afwijken van het gewoon kruisje laten we hier volgen:

Jacop Verplancke (1719)

Jan Verplancke (1719)

Joannes Braem (1719) tekent een molenijzer. Hij was ook molenaar op de Lepemolen.⁽¹⁾

Anthone Vander Meesch (1719), (timmerman ?)

- ⊕ Symoen Maene (1720)
- ⊕ Joos De Volder (1721)
- ⊗ Isack Verstraete (1721)

- † Guiliame Vlaeminck (1721)
- ✕ Blasijus Baele (1723)
- † Nijclaijs De Ketelaere (1724)
- ▭ Raphel Deetens (1726)
- ✕ Lodewijk Rabaeij (1729)
- ✕ Lenart Storme (1735), (wagenmaker ?)
- ⊐ Judocus van Cante (1738)
- ⤴ Louijs Dieu (1739)
- ∧ Bonifacius Bonte (1740)
- ✕ Laureins Deetens (1750)

Niettegenstaande heel wat van de nieuwe gildebroeders hun intrede in de Gilde - en hun doodschuld - ondertekenden op het jaarlijks feest van Sint-Sebastiaan, vinden we bij de plechtige inschrijvingen in het Gildeboek van Zedelgem geen blijken van uitbundige vreugde. Het was immers een ernstige zaak. Wat we

niet altijd kunnen zeggen als we gildeboeken van andere schuttersgilden openslaan. Wellicht gebeurde de inschrijving aldaar na het feest, als al ettelijke kroezen geleedigd waren.

In de Knokse gilde belooft in 1736 Anthone Demeire boven z'n normale doodschuld "de gildebroeders die in sijn dienst tegenwoordigh wesen... een kanne brandewijn, een pont touback, een alve dosijne pijppen...". (En wat doen als er meer dan zes gildebroeders z'n uitvaart meemaken?)

Johannes Hollebeke schrijft in 1766 niets over een zielemis, maar "jont voor sijn dootschult de somme van tien schellingen grooten courant, te verteiren op den selven dag dat hij begraven wort voor alle gildebroeders de welcke in sijn begraevenisse zijn als hij in de prochie van Cnocke komt te sterven"⁽²⁾.

De Brugse gildebroeders zien het evengoed zitten in eten als in drank: Paulus Ludovicus Marechal belooft in 1765 als doodschuld "een halve tonne groot bier, acht pont osse carbenaden uyt den bil en een alf pont sarlot, met een pinte azijn ende twee brooden van vier st. ieder".

In 1769 wordt voor "elck een pinte wijn, een peeckelharing en een wittebrood van twee oorden" beloofd.⁽³⁾ De gustibus non disputandum!

Opvallend is wel dat heel wat gildebroeders het in hun doodschuld hebben over "een tonne bier", "franschen brandewijn", "een glaeseken hollandschen genever, geseyt brugse poereloere", "een pinte wijn". Daarnaast komt regelmatig voor: "een nieuwe gestopte pijppe toback", "een puppe toback gestopt", "vijftigh pijpen met touback". Hoe de gebruiken in de Brugse gilde waren, weet ik niet. Maar de Zedelgemse gilde was al een paar eeuwen voor op de huidige tijd waar het roken in openbare gebouwen

verboden werd. Getuige: art. 20 van de "Caerte ende Reglement" van de gilde:

*"Dat niemant op eenighe vergaderijnghe
ordinaire als extraordinaire en
sal vermoghen touback te smooren
ten zij met consente vanden
hoofman, coninck, deken ende
sorgher ende dan noch met
ghemeene voijsen op de boete van
elcken keere een schelle parisijse."*

Of moet de idee van accijnzen op tabak in Zedelgem gezocht worden?

DE KONING TER ERE

Elke eerste zondag van juni was er feest bij St.-Sebastiaan. Dan werd de "gaey van Eeren" geschoten. Hoewel van algemeen stemrecht met stemplicht nog geen sprake was, moest elke ingeschreven lid aan die schieting deelnemen. Wie zich toch aan die zoete plicht onttrok en afwezig bleef, werd een fikse boete van 5 ponden parisis aangesmeerd. Daar we niet over het toenmalige kasboek beschikken, kunnen we niet nagaan of dat punt van het reglement ooit in toepassing moest gebracht worden. De boete was immers een ernstige financiële aderlating - de doodschuld bedroeg slechts 4 pond par. - zodat iedereen meer dan z'n best zal gedaan hebben om er aanwezig te zijn: het was immers het feest bij uitstek voor de schutters en iedereen was ernstig kandidaat om 's avonds als koning van de gilde uitgeroepen te worden. Die eer zal meer aangesproken hebben dan de eventuele koningskater van de volgende dag.

De koningsschieting was al iets speciaals op zichzelf.

Op de gewone samenkomsten schoot men op doelen: een doek of roos gemaakt van geperst stro werd tegen een berm geplaatst en men schoot vanop 30, 50 of 70 m afstand. Maar bij de koningsschieting werd "uppaerts" geschoten op de "gaey van Eeren". Dat men aanvankelijk het moeilijk had om die gaai hoog genoeg te plaatsen ligt voor de hand. Meer dan eens werd een beroep gedaan op de welwillendheid van meneer pastoor om de gaai op de kerktoren te plaatsen! Later werd de sprank met gaai aan een molenwiek vastgemaakt om zo gehesen te worden. Van beneden de molenwal kon dan naar hartelust geschoten worden. Zo maakte de St.-Sebastiaansgilde van Brugge en ook die van Sint-Kruis gretig gebruik van een molen op de Kruisvest om hun gaai van ere op de gewenste hoogte te hijsen.⁽⁴⁾ Heet nu nog niet een van die molens "de Papegaai"?

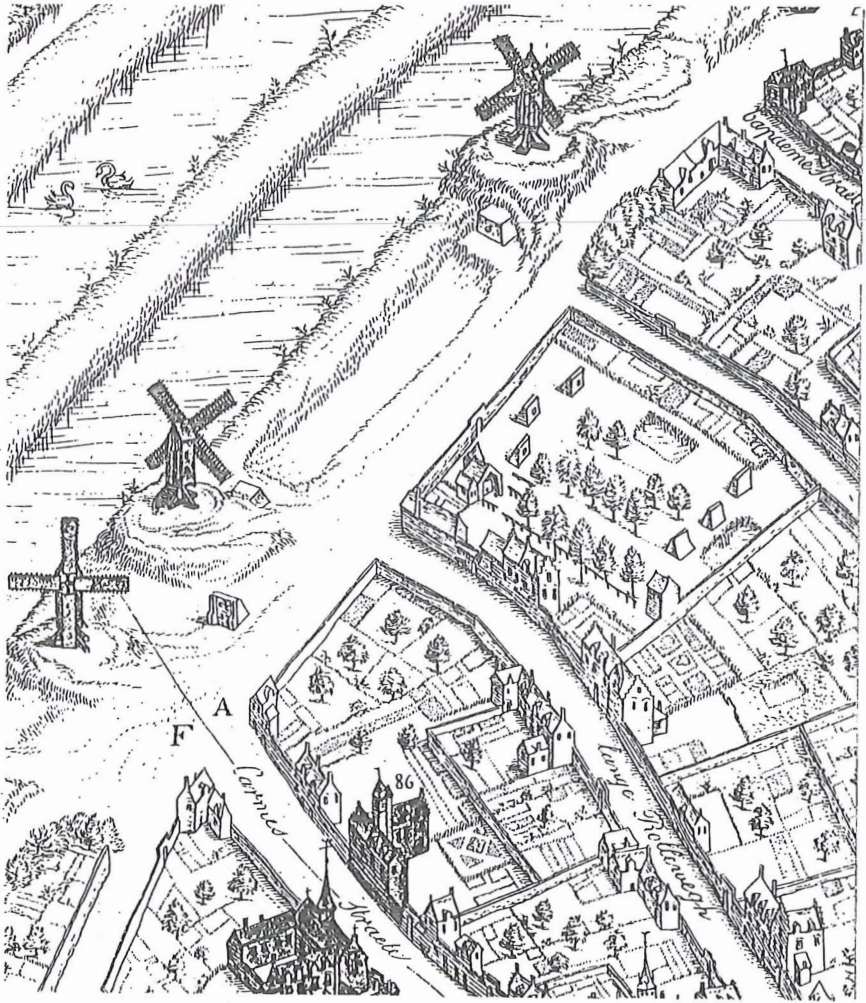
Ook in Ardoeie schoot men in 1681 op de "Bergmolen".⁽⁵⁾

Of men in Zedelgem op de kerktoren of op de Plaatsemolen ooit geschoten heeft, hebben we niet kunnen nagaan. Maar op de "Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden" staat duidelijk op een perceel grond tussen de huidige Diksmuidse Heirweg en de Kezelbergstraat een wip getekend!

Het betreffende stuk grond werd in 1731 door Pieter en Jan Spijnt "uijtghegeven in ghebruijcke voor ende ten eeuweghen daeghe aen ende ten proffijte van de gulde van Ste Bastiaen in Zedelghem om hunne gayperse daer op te staen ende mochten blijven staen".⁽⁶⁾

Het betreffende stuk grond is dan ook de geschiedenis ingegaan als het "gaeistick" tot op de huidige dag.

Fragment uit het plan van Brugge door Marcus Gerards (1562). De St.-Sebastiaansgilde van Brugge (nr. 86). Bemerkt de doelen die opgesteld zijn in het perceel aan de andere zijde van de "lange Rollewegh", waar nu de St.-Jorisgilde haar thuis heeft. Ook tussen de twee molens werden doelen opgesteld.

Zo blijkt dat de Zedelgemse gilde met z'n tijd mee was en de koningsschieting op een wip kon laten doorgaan.

Ieder op z'n beurt kwam z'n kans wagen om de erevogel neer te halen. Wie het eerst een stuk van de gaai afschoot werd baljuw voor het komende jaar, een titel ontleend aan het burgerlijk bestuur van die tijd, waar de baljuw de vertegenwoordiger was van de rechterlijke macht van de schepenen van het Brugse Vrije. Zo mocht de baljuw van de gilde ook optreden tegen elke inbreuk op het reglement en desgevallend dadelijk de opgelegde boete innen.

Wie echter de gaai volledig afschoot, werd koning. Dan pas kon het feest echt beginnen. De nieuwe sire werd met gelukwensen overladen en maakte van dan af, samen met de hoofdman, de deken en de zorgheers, deel uit van het bestuur van de gilde. "Er werd gehouden een banket" en wellicht werd de gaai van ere op de tafel gezet.

Al was hij vrij van gelag op de feestmaaltijd die hem aangeboden werd alsook op die van 20 januari - Sint-Sebastiaansdag - toch moest de koning vaststellen - zo hij het nog niet wist - dat de eer zich laat betalen.

Vooreerst moest hij z'n gildebroeders trakteren "met een tonne Dobbels bier" ofwel 24 ponden par. betalen voor hetzelfde doel.

Onder de eerbewijzen die de koning kreeg om z'n knappe prestatie, behoorde ook het recht maar ook de plicht de halsketting - in de constitutie "halsbant" maar meestal "breuk" genoemd - te dragen. Die bestaat uit een ketting waaraan een zilveren vogel of papegaai is opgehangen. Elke koning had die breuk te versieren met een zilveren schild dat hij op zijn kosten "naer zijnen staet ende goetwilligheijt" moest laten maken met inscriptie van zijn

Schakel van de breuk
van de Oude Mansgilde
van Westkapelle.

Ingesneden zilveren
schild, 80x70 mm.

Voorzijde. Tekst: *Ter
heere Godst en S Sebastia-
aen verheven, soo heeft
Marten Coppens 1649*

Keerzijde: Afbeelding van
St.-Maarten (patroon van
Marten Coppens).

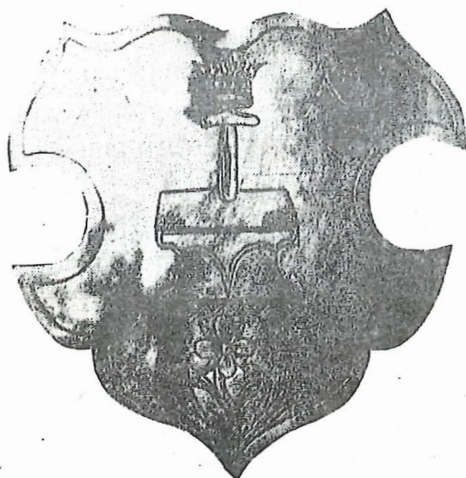

Schakel van de breuk van Lissewege.

Zilveren renaissance schild 73x73 mm.

Voorzijde: tekst: *Marck Aldein was Cueninck als men et jaer 1617 heeft gheschreven soo heeft hi dese schilt an de gilde van de hantboghe in Liseweghe ghegeven.*

Keerzijde: Aambeeld met erboven een gekroonde rechtstaande hamer tussen de initialen A.M. (Marck Aldein was smid).

naam en het jaartal waarin hij koning was. Enkel de ketting met vogel is nog in het bezit van de Zedelgemse Gilde. De schilden of "schakels" zoals die gewoonlijk genoemd worden, zijn verdwenen. Spijtig. Ze hadden heel wat van het verleden van de Gilde aan het licht kunnen brengen.

Ter gelegenheid van elk openbaar optreden zoals de drie jaarlijkse processies, tooide de koning zich met dat plechtig sieraad, teken van zijn waardigheid en kunnen.

Naast de eervolle traktatie en het bekostigen van de schakel aan de breuk van de Gilde kwam de prijsgeaai die de volgende dag geschoten werd, ook op de rekening van de koning: 5 pond par. Koning worden was inderdaad geen peulschilletje en wie niet goed bij kas was, zou wel eens een paar centimeter naast de erevogel gemikt kunnen hebben, ware het niet dat er als koning een grotere eer te beurt kon vallen. Immers wie driemaal na een koning werd, werd keizer. En die zou dan in vergoeding voor de kosten aan "den hallesebandt en andere pretentien" vanwege de Gilde mogen rekenen op 60 pond par., vrij zijn van gelag op de gewone vergaderingen en vrijgesteld zijn van zijn deel in de jaarkosten. Voor zover ik het heb kunnen nagaan, is niemand erin geslaagd het zo ver te brengen. Artikel 15 is wellicht met groot enthousiasme door de Gildebroeders onthaald, maar de praktijk heeft uitgewezen dat die vogel werkelijk tèn hoog stond.

BRONNEN

Het artikel is gebaseerd op het Gildeboek van de St.-Sebastiaansgilde van Zedelgem dat mij ter hand gesteld werd door dhr. Jacques Demeulenaere, huidige hoofdman van de Gilde, waarvoor hartelijk dank.

- (1) G. CAPPON, *De Lepemolen en zijn bewoners*, in ZILLEGHEM, 1981, p. 37.
- (2) Br. FILIP C.F.X., *Statuten ende Costuymen vande aloude Gilde van Sint Sebastiaen te Knokke*, in ROND DE POLDERTORENS, 1967, p. 69
- (3) H. STALPAERT, *Volkskunde van Brugge*, Westvlaams Verbond van Kringen voor Heemkunde, Brugge, 1974, p. 174.
- (4) H. GODARD, *Histoire de la gilde des Archers de St. Sébastien de la ville de Bruges*, Brugge, 1947, p. 75.

In hetzelfde werk (p. 106-107) geeft de schrijver de onkostennota van de koningsschietsing op 27 juli 1456. Onder de verschillende posten vinden we:

<i>"De muelne</i>	<i>ij s. gr.</i>
<i>De papegay up te stelne</i>	<i>xij gr."</i>

Dat een molen van de Kruisvest gebruikt werd voor de koningsschietsing mag ook blijken uit de veroordeling die de gilde van St.-Kruis in 1490 opliep, als gevolg van het feit dat zij de hiërarchie van de gilden had doorbroken. Het was immers te Brugge de gewoonte dat het "upwaert schietene eerst" gebeurde door de "ouder boghe", daarna door "de andre van deser stede" en pas daarna door de "handbogen van buten". De sanctie die getroffen werd tegen de opstandige gilde van Sint-Kruis bestond erin dat hun koningsschietsing slechts mocht plaats grijpen "een mile of ten minste een half mile buter pale". Hierdoor werd het gebruik van een molen van de Kruisvest voor de sire-schietsing van de gilde van St.-Kruis uitgesloten en moest ze gaan uitzien naar een andere molen binnen het Proostse, bv. een van de molens van Damme, Vijvekapelle of Male, die alle heel wat verder van het centrum van St.-Kruis gelegen waren. (Zie ook: A. DEWITTE, *500 jaar vrije Archiers van mijnheere Sint Sebastiaen te Sint-Kruis-Brugge*, Brugge, 1975, p. 33-34 en 42)

- (5) L. VAN ACKER, *Geschiedenis der Ardooise schuttersgilden*, 1952, p. 31.
- (6) F. RONSE, *Zedelgem-Veldegem, Beschrijving en geschiedenis*, Torhout, 1934, p. 183.

DE VOLKSOPTELLING TE ZEDELGEM IN 1806

Jules POLLET

Het tijdperk van de Franse overheersing in ons land (1794-1814) is een tijd geweest van intense belangstelling voor bevolkingsstatistieken. De mannen van de Franse Revolutie waren daarmee begonnen vanaf het begin en wanneer zij hun macht in onze gewesten hadden gevestigd, konden zij ook bij ons hun lust botvieren voor allerhande bevolkingsstatistieken. In 1796 werd de burgerlijke stand ingevoerd in ons land. Ook te Zedelgem werden van dan af geboorten, huwelijken en overlijdens door de burgerlijke overheid in registers ingeschreven.⁽¹⁾ Geregeld ook werden de plaatselijke besturen bevolen in hun gemeente volksoptellingen te organiseren. Omdat deze optellingen zo goed als altijd vol onnauwkeurigheden waren, moest men steeds maar opnieuw beginnen. M.C. Viry, prefect van het Leiedepartement (West-Vlaanderen) schrijft in 1804: "... dans un grand nombre de communes les maeires ne veulent point faire connaître le nombre exact de leurs administrés."⁽²⁾

Een eerste volksoptelling werd in het Leiedepartement gehouden in 1796. Reeds van bij het begin van de Franse overheersing wilde de bezetter weten hoeveel volk er was in de "départements réunies"⁽³⁾ Deze volksoptelling kaderde in een geheel van verschillende optellingen verricht van 1794 tot 1799.

In 1801 werd opnieuw een volksoptelling bevolen waarbij de corresponderende cijfers van 1789 moesten worden gevoegd. Hierover hebben we in een vroeger nummer van ZILLEGHEM bericht gegeven en ook gewezen op enkele onnauwkeurigheden.⁽⁴⁾

Nu een woord over de volksoptelling van 1806.⁽⁵⁾

Tijdens de maand Brumaire XIV (oktober-november 1805) zond de minister van Binnenlandse Zaken van het Franse keizerrijk een omzendbrief naar alle prefecten met de opdracht de nauwkeurige getalsterkte vast te stellen van de bevolking die op 1 januari 1806 in ieder departement, arrondissement, kanton en gemeente was gedomicilieerd, verdeeld in zeven categorieën:

- 1° ongehuwde mannen
- 2° ongehuwde vrouwen
- 3° gehuwde mannen
- 4° gehuwde vrouwen
- 5° weduwnaars
- 6° weduwen
- 7° militairen onder de wapens.

Het was de eerste maal dat men op een zeer preciese datum (1 januari 1806) in een statistiek wilde vastleggen hoeveel mensen er woonden in het Franse Keizerrijk van Napóleon I. Deze 1 januari 1806 was ook de dag waarop de Gregoriaanse kalender werd ingevoerd en de republikeinse kalender werd opgedoekt: 11 nivose XIV werd 1 januari 1806.

In zijn omzendbrief wees de minister erop dat hij grote nauwkeurigheid verlangde van de prefecten en onderprefecten en bracht kritiek uit op de vorige tellingen die veel fouten vertoonden. Sommigen dreven het inwoneraantal op om nadruk te leggen op

de belangrijkheid van hun gemeente, terwijl anderen een te klein getal opgaven uit vrees voor belasting allerhande. In april 1806 zond de minister nogmaals naar alle prefecten een omzendbrief waarin hij herinnerde aan de bepalingen van zijn voorgaande schrijven.

Beantwoordend aan de omzendbrief van de minister zond de prefect van het Leiedepartement op 30 frimaire XIV (21 december 1805) aan alle maires een omzendbrief. Daarin werden zij gevraagd begin maart 1806 de bedoelde inlichtingen aan hem te laten geworden. Ook gaf de prefect aan welke werkwijze de maires dienden te volgen: de telling van het juiste aantal inwoners moest het resultaat zijn van een bezoek aan alle huizen. Een bepaling die heel zeker de nauwkeurigheid van de telling zou bevorderen... indien ze althans werd nageleefd. Nogmaals, op 11 februari 1806, kregen de maires vanwege de prefect een schrijven om hen te herinneren aan zijn omzendbrief van 30 frimaire XIV en om voor 1 maart 1806 de telling te verrichten.

In het Brugse rijksarchief, Leiedepartement nr. 2829, zijn de overzichten bewaard van de bevolking van alle gemeenten, kantons en arrondissementen op 1 januari 1806 met de titel: "Division administrative et population du département de la Lys au 1 janvier 1806".

Na deze algemene gegevens vragen wij ons af hoe men in Zedelgem deze telling heeft verricht. Hierover zijn we zeer goed ingelicht omdat we het kladwerk van deze volksoptelling bezitten, die we hierbij ook weergeven.⁽⁶⁾

In opdracht van de toenmalige gemeentesekretaris F. Allo die te Brugge woonde, en ook sekretaris van Aartrijke, moest de veldwachter Jacques Mouton de huizen aflopen en de telling verrich

Man	Vrouwen	jonge Man	jonge Dochter	vioud waan	vioud waan	vioud waan	vioud waan	vioud waan
5	5	8	5	1	2	7	4	
2	2	8	4	1	1	9	14	
8	8	8	3	3	3	10	8	
12	11	6	4	1	1	11	9	
5	5	10	2	4	1	11	7	
8	9	7	6	1	3	13	11	
8	6	8	6	1	2	8	6	
4	4	7	11	1	3	5	4	
5	5	7	7	1	1	6	8	
10	10	4	7	1	1	11	9	
8	8	2	9	2	4	7	7	
7	7	2	6	1	2	7	7	
7	7	4	4	1	2	4	9	
9	9	8	5	1	1	10	9	
10	10	10	7	1	1	8	3	
5	5	5	13	18	1	11	5	
5	5	3	9	3	3	11	5	
7	7	9	3	1	1	9	17	
8	11	9	8	1	3	12	5	
11	14	14	8	2	3	7	3	
8	9	10	8	4	4	12	12	
8	9	9	7	3	1	11	8	
6	10	10	6	1	1	6	7	
9	11	7	7	1	3	7	6	
10	8	9	2	1	3	8	10	
8	7	8	7	3	4	9	11	
7	7	7	12	4	3	8	4	
7	7	6	8	1	1	8	6	
7	10	3	8	1	1	9	13	
7	12	3	6	1	1	11	11	
7	10	4	10	1	1	11	10	
12	10	12	9	1	3	12	12	
12	10	9	4	7	1	11	10	
10	8	8	5	2	1	8	10	
9	11	8	1	1	1	10	10	
7	11	3	1	1	1	19	13	
11	11					21	16	
11	3	276	263			7	328	
11		486	321				763	
3	309	310	580			476	783	
		626				628		
		629				182		
		629				1906		

Suivant mon calcul je trouve que la population
 de la Commune de Zaadlyhem contient
 1886 Dix huit cents, quatre Vingt Six ans
 Zaadlyhem 11 Mars 1806
 J. Mouton
 air: jandiu: 1806
 que come filles hommes
 628 — 583 — 204. 305. 18. 68.

ten. Met zijn gekende nauwgezetheid zette J. Mouton zich aan het werk. Op het papier waarop hij zijn kladwerk verrichtte, zien we acht kolommen, getiteld als volgt:

- 1° Man.
- 2° Vrouwen
- 3° Jongmans
- 4° Jong dochters
- 5° Weduwaer
- 6° Weduwen
- 7° Knecht en 8° Meysens
onder de 12 jaeren.

In ieder van deze acht kolommen zien we het ene cijfer onder het andere en onderaan de totalen: iets wat er op wijst dat J. Mouton op stap is geweest en ter plaatse de optelling van de personen heeft gedaan. Onder de totalen van alle kolommen lezen we dan:

"Suivant mon calcul je trouve que la population de la commune de Zedelghem contient dix huit cent quatre vingt six ames.

Zedelghem 11 mars 1806

J. Mouton."

Zoals we het zien kwam veldwachter J. Mouton aan een totaal van 1886 zielen.

Wat gebeurde er nu verder met het kladwerk van J. Mouton? Hij stuurde het op, zoals we het zien op de keerzijde: "A Monsieur Allo Ferd. à Bruges." Op ditzelfde kladwerk schreef sekretaris F. Allo een samenvatting die we hier laten volgen en die u ook ziet op de hierbijgevoegde overdruk van dit kladwerk. We lezen erop:

"au 1 janvier 1806:	<i>garçons</i>	628
	<i>filles</i>	583
	<i>hommes mariés</i>	304
	<i>femmes mariés</i>	305
	<i>veufs</i>	18
	<i>veuves</i>	68
	<i>total:</i>	1906

militaires sous drapeaux: 11"

Ditzelfde overzicht heeft F. Allo daarna op een nieuw blad overgeschreven. Dit werd door de maire (burgemeester) van Zedelgem Joseph Adriaens op 17 maart 1806 ondertekend en aan de prefectuur te Brugge bezorgd. Dergelijke bevolkingsstaten vinden we ook voor Aartrijke, ondertekend door maire Jan Baptist de Wulf; voor Loppem, ondertekend door maire Adrianus de Knock en ook voor alle communes (gemeenten) van het Leiedepartement.⁽⁷⁾

Zoals hoger gezegd werden deze staten, door de communes ingestuurd, gebruikt om de overzichten op te maken van de bevolkingstoestand in 1806 voor alle gemeenten, kantons en arrondissementen van het Leiedepartement.

Tot slot geven we, genomen uit deze overzichten, de toestand van de bevolking op 1 januari 1806 van de gemeenten die nu Zedelgem vormen:

	Aartrijke	Loppem	Zedelgem
- garçons	526	301	628
- filles	577	329	583
- hommes mariés	307	133	304
- femmes mariées	307	131	305
- veufs	19	11	18
- veuves	37	33	68
- militaires aux armées	13	2	11
total:	1786	940	1917

De totale bevolking op 1 januari 1806 bedroeg in

het arrondissement Brugge:	156.079
het arrondissement Kortrijk:	175.267
het arrondissement Veurne:	53.170
het arrondissement Ieper:	106.627

In gans het Leiedepartement: 491.143 inwoners.

Verder zijn in bundel nr. 2829 nog verschillende statistieken bewaard over aantallen geboorten, huwelijken, begrafenissen en echtscheidingen, opgemaakt per maand voor de jaren 1810, '11 en '12.

BRONNEN:

Algemene gegevens over de volksoptellingen tijdens het Frans Bewind (1794-1814) vinden we in G. GADEYNE, *De maatregelen uitgevaardigd door de Franse hoofdbesturen in West-Vlaanderen betreffende bevolkingsregisters en -tellingen (1794-1814)* in A.S.E.B. 1975 p. 231-357.

- (1) J. POLLET, *Het invoeren van de burgerstand in Zedelgem*, in ZILLEGHEM 1981, p. 99-104.
- (2) M.C. VIRY, *Mémoire statistique du département de la Lys*, Paris, 1804, p. 26
- (3) J. DESMET, *De eerste volksoptelling in het Leiedepartement*, in BIEKORF 1927, p.203-207.
- (4) ZILLEGHEM 1985, p. 90-96.
- (5) G.GADEYNE, a.c., p. 336-339.
- (6) Blad in mijn bezit. Hartelijk dank aan C. DEPIERE, Brugge, die het mij bezorgde.
- (7) Rijksarchief Brugge, Leiedepartement nr. 2829.

EENIGHE GEWOONELIJKE EN BUYTENGEWOONELIJKE

VOORVALLEN TE ZEDELGEM (X)

Eddy KYNDT

Diefstal.- Op den 18den juni 1834 werd eene diefte begaen binnen de gemeente Waerdame bij zekeren Joseph Piceu, door de genaemde Livien Van Eeghem, inwooner dezer gemeente. Het is niet den eersten maal dat dit individu zich schuldig maakt aen dergelijke delicten.

Nood.- De genaemde Isabella Calleeuw, werkvrouw in den ouderdom van 38 jaeren, huisvrouw van Livin Van Eeghem welken wegens diefstal bij

vonnis uytgesproken door den correctionele regtbank te Brugge is veroordeeld tot 2 jaeren gevang, komt zig op den 14den julij 1834 haeren nood klaegen. Dezen vrouw met haere drij minderjarige kinders, zich aldus verlaeten ziende, gelooven wij zij geenzins in staet om in haeren onderhoud en dat haerer kinders te voorzien.

Desertie.- Op den 6den november 1834 wordt berigt dat de genaemden Vansteenkiste, Vanderschaeghe en Haeneca zich schuldig gemaekt hebben aen desertie. Betreffende deeze persoonen werden alle mogelijke inligtingen genomen.

Vansteenkiste was vrijwillig plaetsvervanger voor het 6de regiment infanterie voor de genaemde Mahieu Charles. Naer het schijnt zou dezen persoon gezamenlijk met den genaemden Haeneca gedeserteerd hebben en zich begeven hebben naer Holland.

Aengaende Vanderschaeghe men gelooft algemeenlijk dat hij dienst genomen heeft in Portugal.

Haeneca van zijn kant is gedeserteerd met den genaemde Vansteenkiste voor Holland en uyt de brieven aan zijne ouders gericht, kunnen wij opmaken dat hij aangehouden is geweest op de grens met Holland en dat men hem naar zijn depot heeft geleid.

Hebt u al uw lidmaatschap hernieuwd?

Doe het vandaag nog!

Rek. 001-0771018-41 of 738-1172056-27

Heemkundige Kring "Pastoor Ronse"

Zedelgem

